

Krystýnek, Jiří

Osmdesát let Franka Wollmanna

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1968, vol. 17, iss. D15, pp. [219]-221

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108124>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ZPRÁVY

OSMDESÁT LET FRANKA WOLLMANA

V roce, kdy se schází opět v Praze mezinárodní sjezd slavistů, dožívá se osmdesátí let Frank Wollman, jeden z nejvýznamnějších českých slavistů 20. století a jedna z nejmarkantnějších osobností současné světové slavistiky vůbec.

Stejně jako před desíti lety při své sedmdesátce k IV. mezinárodnímu sjezdu slavistů v Moskvě připravil i letos jubilant k VI. sjezdu v Praze knižní monografii, a to *Slavismy a antislavismy za Jara národů*. Navazuje zde na své *Slovanství v jazykově literárním obrození u Slovanů* z r. 1958, kde ukázal působení slovanské ideologie v době obrození. Doprňuje tím současně cyklus tří publikací, věnovaných vývoji slovanských programů (slavismů); první z těchto spisů *K metodologii srovnávací slovesnosti slovanské* z roku 1936 byl zaměřen především proti nacistické slavistice a jejím nekalým cílům.

Vzácné životní jubileum Franka Wollmana, který až do r. 1959 působil jako profesor srovnávacích dějin slovanských literatur a ústní lidové slovesnosti na filosofické fakultě v Brně, zastihuje jubilanta v plném rozmachu tvůrčích sil a intenzivní badatelské činnosti, takže je značně obtížné pokusit se už nyní o zhodnocení jeho vědeckého díla, které překvapuje neobyčejnou šíří a rozmanitostí zájmů a zahrnuje práce z oboru literárněvědné folkloristiky, literární teorie, dějin slavistiky i srovnávacích dějin literatur slovanských.¹

K krátkém jubilejním článku nelze pochopitelně postihnout plný dosah Wollmanovy činnosti, která se nikdy neomezovala jenom na práci vědeckovýzkumnou. Významná je především také jeho dlouholetá pedagogická činnost na universitách v Bratislavě a v Brně, kde se s velkou péčí a obětavostí věnoval též soustavně výchově mladých vědeckých kádrů. Vědecky organizačně působil vedle obou zmíněných fakult také v ústavech ČSAV a v redakci časopisu *Slavia* a *Slovesná věda*. Wollman má velké zásluhy o vybudování divadelněvědného oboru na Janáčkově akademii múzických umění v Brně; byl zde v letech 1948—1950 děkanem divadelní fakulty a prorektorem. Už předtím Wollman o divadle přednášel na filosofické fakultě v Brně.

Již první Wollmanovy práce, doktorská disertace *Pověst o bílé paní v literatuře a tradicích českého lidu* (NVČ 1912—1913, 1914) a habilitační práce *Vampyrické pověsti v oblasti středoevropské* (NVČ 1920—1925), jsou historickosrovnávací studie z problematiky ústní lidové tvorby a vyznačují se úsilím o vyhraněné metodické zaměření. Wollman zde chápe ústní slovesnost jako organickou a nedílnou součást literárního procesu a demonstruje stálou vzájemnou fluktuaci mezi tvorbou ústní a literaturou psanou. Širokým srovnávacím záběrem hlásil se Wollman od počátků své badatelské činnosti k pražské srovnávací škole, představené V. Tillem, J. Máchalem a J. Polívkou. V Berlíně studoval u Alexandra Brücknera.

V dvacátých a třicátých letech píše Wollman cyklus knižních prací, věnovaných jho-slovanské dramatice. Zájem o dramatickou tvorbu jižních Slovanů vyplynul u Wollmana mimo jiné také z jeho vlastní spisovatelské činnosti, soustřeďující se převážně na drama. Brzy po sobě vznikají monografické práce o dramatech srbocharvátském (1924), slovinském (1925) a bulharském (1925) a cyklus uzavírá syntetická *Dramatika slovanského jihu* (1930). Wollman tu důsledně uplatňuje hledisko tvaroslovně (eidologicky) srovnávací a osvědčuje jenný smysl pro specifčnost dramatického díla.

Princip typologický je v těchto rozsáhlých monografiích spojen se strukturním, a to vědomě a záměrně. Wollman má tedy prioritu jak v typologii (eidologii) před Žir-

¹ Přehledně je Wollmanovo vědecké dílo až do r. 1958 shrnuto v těchto bibliografických soupisech: *Soupis prací F. Trávníčka a F. Wollmana* (Praha 1938), *Soupis prací Franka Wollmana za léta 1938—1948* (ve sborníku Pocta F. Trávníčkovi a Fr. Wollmanovi, Brno 1948), *Soupis prací Franka Wollmana za léta 1948—1958* (ve sborníku Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, Praha 1958).

muským, tak v strukturním pojetí před Jakobsonem a Mukařovským. Wollmanovo pojetí struktury není ovšem ani ahistorické, ani (a tím méně) prothistorické. Pro Wollmana byla struktura vždy prostředkem nejenom k teoretickému, ale i historickému poznání. Tím se Wollman vždy lišil od formalismu-strukturalismu, proti kterému vystoupil už r. 1944 na půdě Literárněhistorické společnosti spolu s Karlem Krejčím.

Wollmanovu schopnost výstižně a hutně syntézy prokázala pak zejména *Slovesnost Slovanů* (1928), dílo základního významu, první a dosud jediná práce, pojednávající o dějinách slovanských literatur a lidové slovesnosti Slovanů z jednotliho historicko-srovnávacího hlediska. Nejde tu pochopitelně o zevrubný popis jednotlivých slovanských literatur — jako např. u Máchala —, ale především o postižení mezislovanských literárních vztahů a souvislostí a zařazení literatur slovanských do kontextu literatury světové. O kvalitách práce svědčí nejmýlnější fakt, že ani po čtyřiceti letech nezašla.

Ve zmíněném již spise *K metodologii* ... [1936] rozvedl Wollman podrobně zásady aplikované ve *Slovesnosti Slovanů*. Vystoupil tu proti nacisťicky orientovanému docentu pražské německé university K. Bittnerovi a navázal i na starší své polemiky s A. Brücknerem a J. Gołabken. Kniha měla v době nástupu fašismu v Německu též velký význam politický; bylo to statečně vystoupení proti snahám o znacizování pražské německé slavistiky a o rozbití pokrokové české slavistiky. Nové vystoupení Bittnerovo v NSR r. 1952 dosvědčilo, že nebezpečí, proti kterému Wollman tak nebojácně vystoupil již před více než třiceti lety, není plně zažehnáno ani dnes. V článku *Zpolitovaná filologie* (Slavia 1957) podrobil Wollman zcestné názory Bittnerovy znovu zdrcující kritice.

Bohaté Wollmanovy životní i vědecké zkušenosti se projevují také v jeho zasvěcených studiích z dějin naší i světové slavistiky. Sem patří především rozsáhlé stati *Murkova vědecká osobnost* (Slavia 1947—1948) a *Safařík jako literární badatel* (Slavia 1961) i kratší medailóny, věnované Janu Máchalovi, Alexandru Brücknerovi a V. A. Francevovi [Ročenka Slovanského ústavu 1939—1946].

Řadu prací věnoval Wollman jazykově literárnímu obrození u Slovanů a vývoji slovanské myšlenky v slovanských literaturách. Vedle statí starších [*Kollárův mesianismus, Slovanská myšlenka od Dobrovského a Kollára k Masarykoví, Duch a celistvost slovanské slovesnosti, Český slavismus — jeho minulost a program, Slovesnost a slovanství*] patří sem série studií z let padesátých a šedesátých, kdy se autorův pohled dále prohlubuje a rozšiřuje. Jednotlivé části tohoto cyklu na sebe tematicky i problémově navazují, i když vycházejí v časově různém sledu: *Některé projevy vědomí sounáležitosti a součinnosti slovanské humanisticko-barokního rázu* (Slavia 1957), *Předchůdci Dobrovského* (Slavia 1953), *Josef Dobrovský a jazykově literární obrození u Slovanů* (Sborník prací filologické fakulty v Brně 1955), *Lidová slovesnost v jazykově literárním obrození Slovanů* (Slavia 1956), *Tak zvaná idea slovanské vzájemnosti v slovanských literaturách do XVIII. století* (Čs. přednášky pro IV. mezinárodní sjezd slavistů v Moskvě, Praha 1958), *Tzv. baroko v slovanských literaturách* (Slavia 1959), *Slovanství Safaříkovo a Ševčenkovovo* (Slavia 1961), *„Somnia Mickiewiczii“* (Slavia 1962), *Problém „slovanského charakteru“ u Gereena* (Slavia 1965) aj. Dovršením a vyvrcholením tohoto rozsáhlého cyklu jsou obě již zmíněné syntetické práce *Slovanství v jazykově literárním obrození u Slovanů* a *Slavismy a antislavismy za jara národů*, které částečně navazují také na předválečný polemický spis *K metodologii srovnávací slovesnosti slovanské*.

Ve *Slavismech* ... , které jsou prací na rozmezí historie a literární vědy, se chtěl Wollman především vyrovnat s Engelsem u jeho názoru na malé slovanské národy a současně ukázat vážnost tzv. „panslavismu“ vůbec. Tuto nejnovější Wollmanovu knihu doplňuje i rozsáhlá předsejzdová diskusní stať o panslavismu, slavjanofilství, slovanské ideji apod., jejíž východiskem je práce brněnského historika Josefa Kolečky o slovanských programech a ideji slovanské solidarity v 19. a 20. století.

Metodologii historicko-srovnávacího literárněvědného studia se speciálním zaměřením k problematice slovanské propracovává a prohlubuje Wollman ostatně již plných čtyřicet let. Již pro I. sjezd slovanských filologů v Praze r. 1929 připravil teze *Problémy srovnávacího studia literatur slovanských a lidového podání a Etdografická metoda* (These I. sjezdu slovanských filologů, Praha 1929) a ve studii *Věda o slovesnosti* (Slovo a slovesnost 1935) vyloužil své základní názory literárně teoretické. Nejvýznamnější literárně teoretické práce Wollmanovy vycházejí ovšem až po druhé světové válce, kdy usiluje o nové a stále prohloubenější propracování zásad historicko-srovnávacího studia a o jeho přestavbu na základě marxisticko-leninské metodologie. Tehdy — především opět

v letech padesátých a šedesátých — vzniká řada teoreticky znamenitě fundovaných metodologických studií, tak zejména syntetická stať *Srovnávací metoda v literární vědě* (Slovenské štúdie II, Bratislava 1959), jedna z nejlepších prací tohoto druhu v odborné komparatistické literatuře vůbec, kde autor v koncise formě podal souhrnnou historii literárněvědného srovnávacího studia, jeho hlavních zásad i současné problematiky. Jedním ze základních problémů literární teoretických zabývá se Wollman také ve stati *Jejnota obsahu a formy a umělecká struktura v srovnávacím bádání slovesném* (Sborník prací filosofické fakulty v Brně, 1958) i v stručném nárysu problematiky *Protikladná jednota obsahu a formy v slovesném tvaru* (Slovesná věda, 1950). K metodologii historickosrovnávacího studia jsou zaměřeny i oba hlavní Wollmanovy referáty pro mezinárodní sjezdy slavistů v Moskvě (1958) a v Sofii (1963). Metodologické hledisko převládá i v polemicky vyhocených recenzích (vlastně samostatných studiích) jednotlivých slavistických literárněvědných monografií (např. *Slované v Evropě* o knize rakouského slavisty Josefa Matla *Europa und die Slaven*), a také v hodnotících souhrnných referátech o sjezdových jednáních (např. *Metodika srovnávací literární vědy slovanské na IV. mezinárodním sjezdu slavistů*; „Srovnaná literatura“ na IV. mezinárodním sjezdu slavistů v Moskvě 1958; *Další prpracování srovnávacích postupů* apod.). Zde navázal Wollman na dobrou tradici podobných svých souhrnných referátů z počátku let padesátých, v nichž seznamoval českou vědeckou veřejnost s výsledky významných literárněvědných diskusí (např. *Polemika o srovnávací metodu v literární vědě*, 1953; *Sovětská věda o lidové tvorbě na nových cestách*, 1955). Také některé nedávné práce Wollmanovy jsou věnovány této záslužné recenzní činnosti (srov. např. *Sovětská polemika o strukturnost v literární vědě*, *Slavia* 1967).

Wollmanovy metodologické a literární teoretické stati z posledních let, zejména *Krize komparistiky a obnova srovnávacího bádání ve vědě slovesné* (*Slavica Slovaca* 1966) a *Typologičnost v srovnávací literární vědě* (*Slavia* 1967), dosvědčují, že Wollman, který v období svého vzácného životního jubilea dosáhl vrcholu tvůrčích sil, pronikl do této nesnadné problematiky jako málokdo jiný.

Jiří Krystýnek

VĚDECKÁ KONFERENCE PADESÁT LET SOVĚTSKÉ LITERATURY

Katedra ruské a sovětské literatury filosofické fakulty University J. E. Purkyně v Brně ve spolupráci s brněnskou pobočkou Literárněvědné společnosti při ČSAV pořádala 6. prosince 1967 jednodenní vědeckou konferenci *Padesát let sovětské literatury*. Problematika konference byla zaměřena k otázkám literárních druhů, zejména prozaických a dramatických.

K těmto problémům směřovala většina referátů dopoledního i odpoledního zasedání. Referát na téma *Evoluce ruského románu 20. století* přednesl doc. Jaroslav Burian (Brno). Prof. Radegast Parolek (Praha) se zaměřil na zkoumání typologické charakteristiky Maxima Gorkého. Doc. Antonín Václavík (Olomouc) vystoupil s referátem K vývoji sovětské novely, v němž věnoval hlavní pozornost tvorbě I. Babela. Doc. Miroslav Mikulášek (Brno) provedl binární srovnání historicko-typologické na velkou časovou vzdálenost v referátě *Divadlo revoluce* (V. V. Majakovskij — P. S. Maréchal).

S ústředním tématem průzkumu literárních druhů souvisely také důležité dílčí teoretické úkoly, které řešily referáty doc. Miroslava Zahradky (Olomouc) a doc. Olega Susa (Brno). Doc. Miroslav Zahradka se zabýval vznikem literárních šablon ve válečné ruské próze 19. století — místo původně ohlášeného tématu *Cyklické formy u Maxima Gorkého*. Oleg Susa podrobil srovnávací analýze některá umělecko-teoretická východiska levé avantgardy (Umění a věc. Teorie „reismu“ v levé avantgardě německé, české a sovětské.).

Jak dosvědčily referáty i diskuse, je dnes nejpřínosnější pro zkoumání problematiky literárních druhů historickotypologická metoda. Ta ovšem nemůže plně prokázat svou prospěšnost bez předchozího strukturálního rozboru. Radegast Parolek zdůraznil, že,